

הווויכוח בכנסת בסוגיות שם המוסד: אקדמיה או שם עברי בט"ו באלוול תשי"ג הביא חבר הכנסת אלימלך רימלט, ממלא מקום יושבת ראש ועדת החינוך והתרבות, את חוק האקדמיה לקריאה שנייה ושלישית במליאה. רימלט הודיע כי הוועדה החליטה שם המוסד سيكون יהיה "אקדמיה ללשון העברית" ולא "זעף הלשון העברית בישראל", וכן שינתה את שם החוק. חברי הוועדה סברו שיש להתח למוסד הייצוגי והעיקרי ללשון העברית "את השם המקובל בעולם למוסדות כגון זה, אף על פי שהשם הוא לוועדי ולא עברי".¹⁴¹ רימלט מנה את השינויים الآחרים שהוכנסו בהצעת החוק בועדת החינוך והתרבות וביקש מהמליאה לאשר אותם. בשלב זהה של הדיון נטל את רשות הדיבור משה שרת, שר החינוך וממלא מקום ראש הממשלה, וביקש להחזיר להצעה כללית את השם שהצעה הממשלה, "זעף הלשון לישראל", ולא – להחזיר את החוק לוועדה לעיון מחדש בשאלת שם המוסד.

141. דברי הכנסת, 2/14, ט"ו באלוול תשי"ג (26 באוגוסט 1953), עמ' 2521.

מדינת ישראל

הכמת

או.

פְּרוֹטוּקוֹל מִן. ב/55

טיפסיבת טל וזרת החינוך והתרבות, שתוכנין ביום
ה', ס'ג באולול, תשי"ג - 27.8.53, ב袭ה 09.00.

בבון:

חברי הוועדה:
 א. דיפלומט
 ח. נוגר
 ס. כפרית
 ד. נזר
 י. צילוני
 ט. פרץ
 ר. צברי
 א. דודאל-נדור

פוזמנים:
 ס. סדרת - פ"ם דאס הפסלה
 פרופ' סור-עצי - נציג ועד הלרון
 מרד זייניג - נציג סדר הפטומים

ב. עדרון:
 א. אורבך
 ב. בן-יעקב
 ג. ברמן
 ד. כהנא
 ט. פרהדי
 י. דודנברג

ח. דודון:
 חבר האקדמיה ללשון העברית, תשי"ג - 1953.
 (דרון בהצמד טל ח'ם דאס הפסלה להחליה)
 את הלה "אקדמיה" בפה עברית).

=====

היריך רימלט: בולנו שמענו את הסתייגותו של מללא מוקם ראש הממשלה בקשר לשמו של המוסד המוקם בהזקן וחוק האקדמיה ללשון העברית מרשות אף הצעיר שנוי שנות עבריים אשר באים בחשבן במוקם השם "אקדמיה": תחכמוני ומיושן. אני מודה למלא מקום ראש הממשלה שמצאי זמן וכובע לשוב לישבת הווועדה, כדי להביא לפניה את הסתייגותו. כ. מ. ראש הממשלת: איןני חושב את עמי מוסכם להציג שם. וגם איןני חושב את הכנסת למקום נאות לקביעת השם. דבר זה מחייב חוות דעתם של אנשי לשון. אני מציע כי המוסד המוקם עתה יקרא ונעד הלשון, וtimerס לוועד הסמכות לקובע שם לעצמה. הויריך א. רימלט: בתור חבר הוועדה אני שואל את ממי ראש הממשלה האם לא מוטב להשאיר עתה את השם אקדמיה ולקבוע, כי אחד הדברים הראשונים שעל מוסד זה לעשות הוא מציאת שם עברית מתאימים לעצמו? אני רוצה להזכיר כי הכוונה לא גמונש מלךראן מוסד שלחם בשם לא-עברית "סנהדרין". השפה העברית משובצת מילים לעיוות מודע, אם כן, נגמור כליה על השם "אקדמיה"? אני בטוח שחברי ונעד הלשון יעשו את כל המאמצים למציא שם עברית נאות.

מתוך פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך והתרבות של הכנסת שעסקה בשם של האקדמיה

שרה ביקש לסתור את טענת הצדדים המצדדים בשם הלועזי שם זה מקובל אצל כל אומות העולם. תחילת דין ב"לשון האחות", הלשון הערבית, וטען כי השם אקדמי אינו מקובל בה. לדבריו, ארכזיות ערבית שיש בהן מוסדות דוממים השכilio למוצא למוסד הזה שם עברי מקורי. יתר על כן, אין לדעתו אח ורע בעולם למוסד בשם אקדמי, שתפקידו "ל匝ח על מפעול תחיית הלשון, על העשרה הלשון, על קביעת מונחים חדשים וכו'". שרת גרס כי בשל המצב היחיד במינו של מעמדו הלשון הערבית, ומושום שמדובר ייחיד במינו, אין שום הצדקה להזיקק לשגרה זורה ויש ליבור שם עברי פשוט ומקורי. ולא עוד אלא שתהיה זו תעודת עניות ללשון העברית אם ייקרא שם זו למוסד שמיועד לכובן ולהעשיר את העברית. הוא הציע לשוב לשם המקורי שהצעה הממשלה.¹⁴²

درמת הדין בחוק הגעה אפוא לשיאה. לאחר אוכבות ועיכובים שנמשכו שנים ארוכות, על סף אישורו של החוק, גם משבר השם ואים שוב בדוחיה ובכחיה. היושב ראש גרס שיש לממשלה הרשות לדרש את החזרת החוק לוועדה, אך צעד זה עלול לסתום את הנולע על אישור החוק, שכן למחמת היום עמידה הכנסת ל策ת לפגרה. בהצבעה על הצעת שרת הוחלט להמשיך בקריאה שנייה ושלישית של החוק ככל והעביר את שאלת שם החוק ושל המוסד שיוקם לעיון נוספת החינוך והתרבות. רוב חברי הכנסת שהשתתפו בדיון גרסו שיש לצרף לאקדמיה חברים מחוץ לארץ, מאחר שהעברית איננה רק שפת תושבי המדינה, וגם בקרב בני העם היושבים בתפוצות יש מלומדים מומחים ללשון העברית. הוסכם שרביע ממספר חברי האקדמיה יהיו תושבי חוץ לארץ, ולא יותר.

כאמור, לאחר דבריו של שרת החלטתה מליאת הכנסת להעביר את השאלה לעיון נוספת החינוך והתרבות.¹⁴³ הוועדה התקנסה בכוורת של יום המחרת, בהשתתפות שרת וטוריסtiny. שרת הצעה שני שמות עבריים, "תחכמוני" ו"AMILSHAN", אבל הוסיף כי אין הוא רואה עצמו מוסמך להצעה שמות. לדעתו, מן הרואוי שהמוסד יוסיף להזקירה ועד הלשון, והסמכות לקבוע את שמו תימסר לו גופו. היושב ראש דימלט שאל את שרת אם לא מוטב לקבוע עתה כי השם יהיה אקדמי, ואחת הפעולות הראשונות שיעשה המוסד היא מציאת שם עברי מתאים. טוריסtiny ציין כי השם אקדמי בשפות זרות מסמל מוסד תרבותי מן הסוג שרוצים לראותו במוסד המוקם עתה. יתר על כן, בדומה למונחים האטרכון ואופרה הוא לא נוצר בישראל אלא יש לו היסטוריה עצל עמים אחרים. אשר להצעה שרת לדבק בשם ועד הלשון, טוריסtiny ציין שהמנוגה "ועד" אינו יכול לסמם מוסד מדעי יוצר אלא מוסד זמני

.142. שם, עמ' 2522.

.143. שם, עמ' 2523–2522.

שחבריו אינם קבועים. חברי הכנסת אסתר רזיאל נאור (חרות) וחיים בוגר (הצינונים הכלליים) ציידו אף הם בהשارة השם אקדמיה, משום שהוא מושג מדעי ידוע בכל העמים, וכי לחת למוסד את התגנופה הממלכתית הנאותה יש לקבוע לו שם מתחאים. זאת ועוד, העברית קלטה ואמיצה מונחים לועזים ודוגמת אוניברסיטה וגמנסיה. בוגר קרא לשורה שלא להתגנד לשם אקדמיה, שכן "תכמה של האקדמיה צריך להיות עברית, אבל שמה מוכחה להיות מוכן לכל".¹⁴⁴

שרות השיב למזכיר שהוא מקטרג "כבד מאד" של המונח אוניברסיטה ושל שאר המונחים הלוויים שימושים בהם באוניברסיטה, כגון סטיפנדייה, דיקון ורוקטור. לתפיסתו, מונחים אלה נכנסו לשפה בתקופת חולשה לעם היהודי שנפגש עם תרבויות של עם גדול". ברם כאשר באים להקים מוסד לשפה העברית, "הוא צריך להיות זו ובגביה. זה לא יכול להיות תחת שם זו, בבחינת טומאה בהיכל הקדושה".¹⁴⁵ שרת שב והציג לכתוב בחוק שמדובר בו מוסד שימלא את תפקיד האקדמיה למדע הלשון העברית, ומוסד זה יקבע אחר כך את שמו.¹⁴⁶

בתום הדיון בוועדת החינוך והתרבות הtentnaה מלאת הכנסת. הסעיף הראשון על סדר יומה היה סיום הדיון בחוק האקדמיה. רימלט סיכם את הדיון במילים אלה: "אחריليل' שמרורים בכנסת התאספה הבוקר הוועדה [...] בשחתפותו הפעילה של מלא מקום ראש הממשלה ובא כוח ועד הלשון, וכך על פי שכל החברים היו אחוזי תונמה, ניגשו לו יוכוח ענייני ובלשוני, וכמעט שערכו מה שנקרה בסLANG הפוליטי שלנו 'סימפוחוין' על שם החוק והמוסד". רימלט הוסיף שגם חברי הוועדה שהסכימו להצעת ההצעה, לא הסכימו שאסור למוסד שהוא אקדמיה לשון העברית שכונה במפורש בשם זה. ההחלטה שקיבלה המלאה קבעה אפוא שהמוסד העליון הוא שמוסמך לקבוע את השם הסופי, והכנסת לא תיקח לעצמה סמכות זו.¹⁴⁷

הסופרים יעקב כהן ודוד שמעוני שיגרו מברק לרימלט עם העתק למלא מקום ראש הממשלה בדבר ההכרה החיוני בשם אקדמיה, אלא שהمبرק הגיע לאחר שכבור נפלה החלטה במליאת הכנסת.¹⁴⁸

כעבור עשרה ימים התפרסם ב"רשומות", ספר החוקים של מדינת ישראל, "חוק המוסד העליון לשון העברית תש"ג-1953" בחתימת יצחק בן-צבי, נשיא המדינה, משה שרת, שר החוץ ומלא מקום ראש הממשלה, ובניצין דיןור, שר החינוך והתרבות.¹⁴⁹

144. פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך והתרבות, ט"ז באול תשי"ג (27 באוגוסט 1953), ארכיון הכנסת.

145. דברי הכנסת, 14/2, ט"ז באול תשי"ג, עמ' 2568-2567.

146. צידן, סגן מזכיר הכנסת, לשורת, י"ז באול תשי"ג, ג"מ, ג-13, 5420.

147. רשומות, ספר החוקים, מס' 135, כ"ז באול תשי"ג (6 בספטמבר 1953).

בישיבת הוועד המרכז' של ועד הלשון ונציגי הוועד הבוחר לאקדמיה הודיעו טור-סיני על השינויים שבאו בחוק ועל צמוץ מס' נציגי ועד הלשון בוועד הבוחר משמונה לחמשה, על אף התנגדות חברי הוועד. טור-סיני הסביר שהממשלה היא המקיימת את האקדמיה, והיא לא מצאה לרואין שרוב חברי הוועד הבוחר יימנו עם חברי ועד הלשון. אולם שר החינוך והתרבות הבטיח שתיתיעץ עם אנשי הוועד בדבר מינויו נציגי הממשלה, שייהיו אנשים הקוראים לנושא.¹⁴⁸ ועד הלשון בחר נציגיו לוועד הבוחר את יוסף קלונגר, נ"ה טור-סיני, דוד שמעוני, י"ד ברקוביץ' ומ"צ סגל.

שרת איננו מותר בעניין השם בעברית חדש כתוב שרת בעניין זה לטור-סיני. במכתבו, שנשלח אל "המכללה העברית", דהינו האוניברסיטה העברית, נדרש שרת בין השאר לדברים ששמע מפי אהוד בן-יהודה, בנו של אליעזר בן-יהודה, על הצעתו של אביו לכנס את המוסד Academy בלוועזית ו"מדרשה הלשון העברית" בעברית. שרת, שהצעת בן-יהודה הייתה מקובלת עליו, הניח שטור-סיני עשו לדוחותה בנימקם שהשם "מדרשה" סמור יותר מדי ל"בית המדרש", עד לטשטוש התחומים ביניהם. لكن ציין כי השם "כנסת" סמור באותה מידה ל"בית כנסת", וכך על פי כן אין התחומים האלה מি�שתמשים כלל ועיקר בשימוש הלשון.¹⁴⁹

בתשובתו צין טור-סיני שאיד' אפשר לקצר ולומר "מדרשה", שאינו אלא לימוד תורה בכיוון מסוים, ועל כן הרחיבו ואמרו "בית מדרש", כשהתכוונו לבית המקדש ללימוד המדרש. לפיכך, גרס, אין לומר "מדרשה" בלבד, כשם שאין לומר "תורה" במקום "בית תלמוד תורה". מטעם זה התקשה טור-סיני להאמין שאלייזר בן-יהודה הוא שהצעיר מדרש במקום אקדמיה (כשם שהצעיר מדרשה במקום גמנסיה) והנני שבני אהוד טעה בעניין זה.¹⁵⁰

אבל שרת, היה נחרץ בעמדתו הכלתי מתאפשרת. בתשרי תש"ד התקיימה ישיבת ממשלה שmono בה נציגיה לוועד הבוחר למוסד העליון ללשון העברית. הנציגים שהצעיר דינור היו שר החינוך והתרבות; שמחה אסף, חבר בית המשפט העליון; יעקב פולוצקי, דיין הפוקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה העברית; שלמה אטינגורן, הטכניקן העברי. לפני שנערכה הצבעה על המועמדים מסר שרת הוועדה בזו

148. זיכרנו דברים מישיבת הוועד המרכז' כ"ו באילול תש"ג (6 בספטמבר 1953), ארכון האקדמיה.

149. שרת לטור-סיני, י"ח בתשרי תש"ד (27 בספטמבר 1953), ארכון האקדמיה.

150. טור-סיני לשרת, הושענא רבא תש"ד, שם. ואה גם אפרתי, מילון יהודים ללשון אומה,

עמ' 179-180.

اللسان: "אני אציביע על כל אחד לחוד, כי איש בעל שם זו אינו יכול ליציג את הממשלה בחבר מינויים למוסד העליון לשון העברית. אני אציביע נגד כל אחד בעל שם זו"¹⁵¹, נציגי הסתדרות הציונית בוועד הבוחר היו זלמן שור, שר החינוך והתרבות הראשון, והסופר חיים הוז¹⁵². בעבור חודש, בישיבת ממשלה שבראשה ישב דוד בן-גוריון, ביקש דינור את אישור הממשלה למנות את הבלשן חנן ילון, שהוצע על ידי האוניברסיטה העברית, וכך¹⁵³ כבא כוח הממשלה בוועד הבוחר במקום שמחה אסף, שהלך בינוים לעולמו.

בחירת חברי המוסד העליון לשון העברית וביקעת השם אקדמי
 כי"ב בכספי תש"ד כינס שר החינוך והתרבות דינור את הוועד הבוחר לבחירת חברי המוסד העליון לשון העברית. בישיבה, שהתקיימה בלשכתו בירושלים נכחו, על פי סדרם ושם בפרוטוקול: דינור, ר' קלוזנר, נ"ה טור-סיני, ד' שזר, ד' שמעוני, ח' ילון, ח' הוז, י"ד ברקוביץ, י' פולצקי. נערכו: מ"צ סגל וש' אטיגון. לשאלת אחד הבודרים השיב דינור שלממשלת ולסוכנות אין רשות מומליצים. לאחר דין ודברים החליטו המשתתפים שיועמדו לבחירה רק מועמדים שיש להם שני תומכים מלבד המציע והפתקים יושמו בקלפי. לסופר הקולות נבחרו דינור ושזר, נציג הסתדרות הציונית. לאחר ספירת הקולות בקלפי נבחרו חמישה עשר חברים: הסופר והמתרגם יצחק דב ברקוביץ, פרופ' יוסף קלוזנר, המשורר דוד שמעוני, פרופ' נ"ה טור-סיני, פרופ' זאב בן-חיים, הסופר חיים הוז, הסופר שמואל יוסף עגנון ופרופ' יעקב פולצקי (נבחרופה אחד); פרופ' יוסף יואל ריבלין, הבלשן והמדרך חנן ילון (שמונה קולות); הסופר ד"ר יעקב כהן, ד"ר שמואל יבין ופרופ' דוד צבי בנעט (שבעה קולות); הסופר זלמן שנייר (שישה קולות); חוקר הפיות מנחים וולאי (שישה קולות); ה.superior ד"ר יacob Cohen, בפרופ' נחום סלושץ, בסופר יעקב פיכמן ובפרופ' משה צבי סגל חבריו קבוע. דינור בירך את החברים וצין שני תחומים "שקויינו תלוי בהם": גיבוש הלשון והנחלתה.¹⁵⁴

151. ישיבת הממשלה, ד/שי"ד, כ"ה בתשרי תש"ד (4 באוקטובר 1953), ג"מ.

152. ברל לוקר, יו"ש ראש הנהלת הסוכנות היהודית, לדינור, ה' בחשוון תש"ד (14 באוקטובר 1953), ג"מ, גל-11/1293.

153. ישיבת הממשלה, י/שי"ד, כ"ג בחשוון תש"ד (1 בנובמבר 1953), שם.

154. פרוטוקול בכתב יד של ישיבת החירות של חברי המוסד העליון לשון העברית, י"ב בכספי תש"ד (19 בנובמבר 1953), ג"מ, גל-7/1224.

הנחיות
הנחיות הנחיות הנחיות הנחיות הנחיות

(ב' 1 א נס' 257-ט' 2 נס' 2 (ט' 1 נס' 2 נס' 2 נס' 2)

הנחיות:

1. נס' הילך נס' נס' נס'
2. נס' נס' נס' נס'
3. נס' נס' נס' נס'
4. נס' נס' נס'
5. נס' נס' נס'
6. נס' נס' נס'
7. נס' נס' נס'
8. נס' נס' נס'
9. נס' נס' נס'

הנחיות נס' נס' נס' נס' נס' נס'

הנחיות נס'

הנחיות נס'

הנחיות נס' נס' נס' נס' נס' נס'

חמיisha עשר החברים שנבחרו לכיהן במוסד העלויון ללשון העברית התקנסו לשיבתם הראשונה בירושלים ב'י"ט בכסלו תש"יד, בהשתתפות שר החינוך והתרבות. טר-סיני נבחר לנשיא המוסד. כמו כן הוחלט להעמיד וודה-בת שלושה חברים אשר תציעו שם למושג. נבחרו יעקב כהן (מרקון), ברקוביץ' ושמעוני.¹⁵⁵ אחרי דיון קצר החליטו שלושתם מהווים אחד שהשם ההולם ביותר את המוסד הוא "האקדמיה ללשון העברית": השם הבין-לאומי הולם את המשימות החשובות של המוסד; הוא גם יעורר כבוד ואמון בקרב העם במדינה ובתפוצות ובקרב חכמי העמים; כל-ኒסיוון לתרגם או למצוא לו תחליף עולול כמעט בכל ספרות ובשימוש הציורפים "מלון אקדמי", "הוזאה אקדמית" ועוד מצוים כבר בספרות ובשימוש בלשון החיים. חברי הוועדה לא ראו אפוא כל פגס בקבלה השם אקדמיה כשם של המוסד העלויון ללשון העברית. זאת ועוד: השם לא רק קרוב בצורתו לעברית, ולפי השערת מסיימת שורשו הוא עברית, אלא קרבתו למילים קדם ותקדומות גם היא עשויה לחביבו על כל נאמני העברית.¹⁵⁶

כל החברים בוועד הלשון נבחרו למוסד העלויון שום במקומו הסכימו אפוא שהוא יcone בשם אקדמי, ועמדו על דרישתם זו. הסופרים שביניהם בלוטו בעמדתם התקיפה והם שניסחו את כל התזקירים בעניין זה, אולי משום שהם עצם חסרו את התואר והמעמד המדעי, שלא כמו עמיתיהם לוועד, שרובם ככלום נמנעו עם סגל המורים באוניברסיטה ונשארו בתואר פרופסור.¹⁵⁷

הסמכאות מזכות הוועדה זוכת מילוי בזאת וזו מילוי מילוי מילוי זוכה.

קביעת תקנון לאקדמיה¹⁵⁸ ברכישת הנערכו במליאת הכנסת ובוועדת החינוך והתרבות בהצעת "חוק ועד הלשון לישראל" התיחסו לדינה וחברי הכנסת גם לעניין התקנון. נציג משרד המשפטים גרש שהואיל והתקנון הוא למעשה החוקה של המוסד החדש, מן הראו ששר החינוך והתרבות יפקח עליו, וכל שינוי או תיקון יהיה טעוניים את אישורו. ישבת ראש הועודה שושנה פרטיזן תמכה אף היא בהצעה לאחר שדינור הבהיר שהתקנון אינו נוגע לעובודה המדעית עצמה ואין פוגע בעצמאוֹנוֹ של המוסד אלא הן רק בענייניו המנהליים.

155. ז' "א-ב", עמ' 14.

156. כהן לטוטנסין, כי' בכסלו תש"ה, ארכיון האקדמיה; היושבה השנייה, ב' בטבת תש"יד, וזה "

א-ב, עמ' 15-14.

157. חוק להערכה זו מצאתי בדברי רימלט, בדיון בכנסת על חוק האקדמיה, שבו אמר כי "התואר חבר האקדמיה [...] הוא תואר מודיע" (דברי הכנסת, 14/2, ישיבה ש.ג, ט"ז באולול תש"ג באוגוסט 1953, עמ' 2525).

158. ועדת החינוך והתרבות, ח' באולול תש"ג (19 ביולי 1953), ארכיון הכנסת.

בחוק שהתקבל בכנסת ופורסם ב"רשומות" נקבע שהמוסד שיקום במקום ועד הלשון יקבע את הכללים אשר לפיהם ימנה את חברי וכן את סדרי העבודה שלו ושל ועדותיו.¹⁵⁹

טיוטת הצעה לתקן האקדמיה נובשה בועדת הארגון והתכנון שנבחרה בישיבה הראשונה של המוסד החדש, ההצעה נדונה ואושרו בישיבות הראשונות של האקדמיה.¹⁶⁰ לאחר העורוותה של היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות על נוסח התקנון המאושר, ולאחר הצוותהן של עדות האקדמיה למפעלי מדע ולהקציב, החלו שינויים נוספים בטויות ההצעה. בראש התקנון הוצבו מטרות האקדמיה כמוסד מחוקק ופסק: (א) לכנס ולחזור את אוצר הלשון העברית; (ב) לחזור את מבנה הלשון העברית; (ג) לכזון את התפתחות הלשון העברית בכל שטחי העיון והמעשה; (ד) לסייע להפצת ידיעת הלשון העברית.¹⁶¹ נוסח מוחחב של המטרה הרובנית הופיע בסעיף 37 של התקנון שעסוק בפרסומי האקדמיה: "האקדמיה עשוה להפצת ידיעת הלשון העברית וידיעה על הלשון העברית בארץ ובחוץ לארץ על ידי פרסומים עממיים או על ידי עידוד פרסומים עממיים".¹⁶² אחד מחברי האקדמיה שאל מה יכולת האקדמיה לעשות בעניין זה. החברים שצידדו בסעיפים אלה ציינו שני נושאים: האחד, סיוע לעקרות הלעוז: מארח שמות אלפי העולמים החדשניים מדברים בלשונות רבות, מן הראי שהאקדמיה תירთם לסייע בנושא זה. והשני, הבחת הבסיס הכספי שיאפשר לאקדמיה להמשיך ולהוציא פרסים עממיים דוגמת "לשוננו לעם".¹⁶³ מטרה רוביית זו התקבלה ברוב קולות חברי האקדמיה. עם אישור התקנון העביר אותו נשיא האקדמיה לידי שר החינוך והתרבות וציפה שהשר יאשר אותו ויפרסמו על פי החוק. טור-סיני בקש מהשר "שלא יישר شيئا' נסח וסגןן אחריו עבדה הניסוח הקפדיות שנעשתה בידי חברי האקדמיה".¹⁶⁴ אלם דינור לא סמרק את ידיו על נוסח התקנון שאישרה האקדמיה ותבע להכנס בו תיקונים עקרוניים. הוא דרש להשמש את סעיף ההפצת מטרות האקדמיה, וכן למחוק סעיף דומה בפרק על פרסומי האקדמיה. דינור הודיע לנשיא האקדמיה, ש"אינו רואה אפשרות לאשר את התקנון לפני התקיומו".¹⁶⁵ בעקבות ערעורו של דינור

159. דשותם, 135, כ"ז באולול תש"ג (6 בספטמבר 1953).

160. ישיבות המלאה, זה"א-ב, עמ' 14-22.

161. מ' בראשר, "ארבעים שנות האקדמיה", "לשוננו לעם מה" (תשנ"ד), עמ' 108-109.

162. תקנון האקדמיה (הצעה מתוקנת), זה"א-ב, עמ' 24-32.

163. שם, עמ' 32.

164. טור-סיני לדינור, כ"ט בינוון תש"ד, ג"מ, גל-7, 1224/4.

165. עורכת הדין סטנר, היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות, לטור-סיני, כ"ג בסיוון תש"ד (24 ביוני 1954), ג"מ, גל-7/1224; ז' בז'חים, "האקדמיה ללשון העברית – תפקידה

ירופלים, כז', ספטמבר ואוקטובר
29 בינואר 1957

לזמן ארן
שר החינוך והתרבות
שלוט,

וזע אני בך, מאן וטפיך, שבתוכם חסודים בידך
אין אתה מסדי אה' רעם מוגנות, והבדל בין גדול לךן הוא לך
ענין אל תחרז. אך וודת אני שאלך זהה לפניו בטהר
קולם כל ידיעה לאו רורה לדוחה לפניו על עניין, ובางם
בוחת על טבויות עלי השפעה בזמנים שעון נחונתך לך. נזבנן
באלת פם נספח אן כליל המעהיק מסוכן האקדמיה - עניין אל דחון
כעללה, תלילה - ונטען איר ריאת חובה לעניין ולמקורה ולחבירו
לפבי, בשלוחה למסורות, אשר על כל ראיון רצוי שדרון, ואטיון ולחייב
אליה, מאי מנות אקדמית, שט ל' האבוד נחיה בה חבר יזק ובעל
כפייהם מה וידיע איזהו ורבה.

יש לך לבני האקדמיה, כדיוע, כמה טבויות זכויות למך הנזון
(טבלוקן), וביחסו בסביבה 10 עבירות, פעלה במאור עזני לאן קדרם לך) ואילו
מזהן פאן להצעילן הירא עזני את המזון הזה, עזני לו בדור כל דיסיון
בחיה' מושע, הסכמי עטמי גודול בחרבון ולסן, צרפתה והחדרה.

ובוגותם עבורי, שבללו לעצמו עתידי יד לזרום היה - בוגותם הלאוון חיה
בזעיר עבורי, שהפתק מוגנים לדרשות ודרשותם בכל עמי' המכח והמחשה
ירם זם, בהשפעה מוגנים לדרשות ודרשותם בכל עמי' המכח והמחשה
בוגותם לפגינון, בוגת אורה וברבורה אדריהם, עס' יריזס, בוגת, בוגת
בוגת, בוגת וברבורה, בוגת, מושע וככלה; יריזס הדקדוק, חניב
ובוגת פדרי פדרי פדרי פדרי ורבבורה לדרשת ודרשתם לדרשת, ודריש איר לחרבורה
לן' פדרה פדרה פדרה זם זריהה לדרשת ודרשתם בוגת בוגת בוגת
בדרכו זה, ושכיה בפעלה לברת הספר בביביל המדרגה, ודריש יט' לדרשת
בוגותם לדרם באחד הארכות לוגו בבל הגלוויות המכகחות, ומדוע כל
ירם זם.

זמין האקדמיה, לפני הרכבה ולפני תקונתו זכיתם בעדמתם כיוון
זהה, טרבלות לפצלך אך באשים טבויות מן הקבב הרווח למדרין. וודאי
אקרטיה בוגותם דריין יריזס בוגת עזני בוגותם, שחרבורה בה דרא
הוגה בוגת פדרה לבלוי' ורבבורה זריהה זריהה, עס' יריזס בוגת טל האקדמיה
לפדרון העדריהם זה בוגת יריזס יריזס יריזס יריזס יריזס יריזס
סדרה, אך איז' כהן יריזס יריזס יריזס יריזס יריזס יריזס יריזס
שוחץ מהוות בוגות ורבבורה הם, לא כל עזן בוגת לטרברון טענו טחונה פ' ז'
וירז טענו עלה עס' לסתה חזיש', זהה מבל' שאשי' אסאי' אס' זולס טנדולרים
לדרום לענג' זה אנג' נדרבר בר. לפני מנג' זה יתכן שטבונט פגונט לייזה
בלזון יתפרק למצעור על דרכה.

וזע אני בבטחה, טאג' קדרין לחקיר עניין זה שמי אתה מבין
לטבאות בחשוףן ובכשופו ליריזס שיטות עבדותך על מאנך על מאנך
להאמיר יוזה רברבי היינן. ורטוףך רק אתה: לפני טיבת המדרגה אתה מבין
הבדורות - אתה מיחזיך פיש' בכחוך עכחותך. כל אומגנו לעשות זאת מכוניות
לא יוציאו כט' שלוא הוולו. מיטב אברגו מהכחים יט' פערלון. זהה וב
אשר הניג' אוור' לנכוד אלין. ראם הדרדרה לאו - מלון לי'.

בתוקנה

מאיר שלוי

נאלוaza האקדמיה לקבל את תקינו ומחקה מהתקנון את שני הסעיפים שעסקו ב"הפקת ידיעת הלשון העברית".¹⁶⁶ תקנון האקדמיה החפרנס ב"קובץ התקנות" מס' 465 מיום ו' באב תש"ד. בקשת האקדמיה לכלול בתחום אחריותה את המינוח נונתה, אולם דינור סירב להפקידה על הפקחה של ידיעת הלשון העברית. הוא ביקש להפריד בין הצד העיוני הנורומטי של הלשון ובין הצד המשעי-הביבלי שלנה שנכלל בחוק הנהלת הלשון שאותו גיבש באותה העת. אולם בסופו של דבר מחשבת השר לא התממשה, והחוק לא קرم עור וגידים.

סיכום

בשלחי תשי"ג, עבר הבאת החוק "ויעד הלשון לישראל" על ידי שר החינוך והתרבות לאישור הכנסת, נקט הסופר י"ד ברקוביץ לשון חvipה ביותר כלפי תביעת הממשלה למزاוי שם עברי לאקדמיה. בדין בוועד המרכז שלו ועד הלשון היה ברקוביץ נחרץ בקביעתו שיש "לפנות עורך לכל החוק הזה", אם הממשלה לא תכבד את דעת חברי הוועד. לדבריו אלה השיב טור-סיני: "כלי חפיקת הממשלה אין לנו קיום".¹⁶⁷ אמרתו של טור-סיני היא המפתח להבנת אורך הרוח שגילו ראשי ועד הלשון והוועד המכין בחמש שנים עיסוקם במעבר ממועד הלשון העברית לאקדמיה ללשון העברית. שנים של תלאות ומשוכחות, של עלויות ומורדות, של תקוות, אכזבה ותסכול. באחד משלבי הטיפול כתוב טור-סיני לבן-גוריון, ברובו יאושו, ואיים שאם לא תמנה הממשלה את נציגיה לוועד הבוחר לאקדמיה "ויתנתך" ועד הלשון מהממשלה ויכריז באופן חד-צדדי על כינון האקדמיה.¹⁶⁸ מימושו של איום זה היה סותם את הגולל על המאמץ העצום שהשकיעו ראשי ועד הלשון בהיערכות לקראת כינונה של האקדמיה, והיה מותיר אותם כקבוצת מתנדבים חסרי מעמד רשמי, ללא סמכות ותוך כלשהם.

מוסדות היישוב העריכו את בקיותם של חברי ועד-הלשון, נדרשו להחלהותיהם וקיבלו את מרומות בענייני לשון. עם קום המדינה השתנה התמונה מן הקצה אל הקצה: כמו משרדי ממשלה, מוסגורות שלטונו מקומי ומוסדות חינוך ומדוע. היהatri

והmillion ההוטורי שלה", לשונו נט (תשנ"ו), עמ' 191-192; א' דותן, "האקדמיה, הלשון והחיהם", הלשון העברית בתפתחותה ובהתחדשותה: הרצאות לרגל מלאות מאה שנה לייסוד ועד הלשון העברית,עריכת י' בלואו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 207.

166. טור-סיני לדינור, ח' במחmo תש"ד, ג"מ, גל-7/1224.

167. ישיבת הוועד המרכז של ועד הלשון העברית, כ"ט בתממו תש"ג (12 ביולי 1953), ארכיון האקדמיה.

168. טור-סיני לבן-גוריון, ג"א בשבט תש"ב, שם.

169. טור-סיני לבן-גוריון, ג"א בשבט תש"ב, שם.

לכל שרק מוסד עליון ללשון, שייהי בעל גושפנקה מלכתי ומורכֶּל ידי המדינה, יוכל לקבל החלטות בעלות תוקף שייחסו את מוסדותיה.

גולם מרכז ביסוד האקדמיה היה דוד בן-גוריון, שאימץ את רעיון כינון האקדמיה, מאחר שראה במוסד חשבונות רכה לעיצוב דמותה הרוחנית והתרבותית של המדינה. בנאומו באספה הפומבית לקרהת הקמת האקדמיה צין את חשבונות הרוח כగולם מכריע: "חיתוך הגלויות וציקת אומה מהודשת אחידה ובעלת רמה תרבותית עליונה לא יתנווכ בלא תנופה חינוכית משוחפת של המדינה ועשה דברה ושל אנשי הרוח וכוחות המדע עם כולן". בדומה לראשי תנועת העברות ועסקניה, בראש ובראשו ברל צנלסון, חבר ועד הלשון מתש"ב ועד לפטירתו בתש"ד, גדל בן-גוריון על ברכי האידיאולוגיה של תחיית העברית. הוא שאך "להנحال את הלשון עם כלו, להנحال ואוצרות התרבות האנושית כולה ללשון העברית".¹⁶⁹

אך על פי שהיה עסוק ורשו ורוכו בענייני המלחמה, מצא בן-גוריון זמן לפגישות עם אנשי תרבות, רוח ומדע עוד לפני תום הקרבנות ובטרם נחתמו הסכמי שביתת הנשך עם מדינות ערבי. יתרה מזו, בתקירתו הראשונה בכנסת על פעולות משרדו מסדר דראש הממשלה על החיעצויות שקיים עם סופרים ואנשי רוח ועל הקמת מועצה עלילונה לחברות שתסייע לממשלה בחלוקת הרוחנית של העלייה ההמוני. כמו כן הודיע על הענקת מעמד חוקי למועצה המדעית שתקדם את המדע והמחקר, ועל חוק להפיקת ועד הלשון לאקדמיה ללשון. בן-גוריון דבר על הנחלת רוח, תרבות, ספרות מדע ואמננות לעלייה ההמוני וקבע שההצלה תושג רק אם יגיעו את היתרונות היחיד שיש לנו, "היתרונות המוסרי והאיטלקטו-אלי של העם היהודי".¹⁷⁰

רבת חשבונות הייתה העובדה טורטסני היה נשיא ועד הלשון יחד עם יוסף קלחנן, יוושב ראש הוועד המכין לייסוד האקדמיה. ראשי היישוב והמדינה העריכו אותו בזכות המוניטין העולמי שלו בבלשנות עברית ושונית ובחקיר לשון התנ"ך. היכרתו האישית והאנטימית של טורטסני עם והערכתה החדשית בינויהם הבטיחו לו נגישות ישירה אליהם. משומן זיקתו והתעניינותו העמוקה של בן-גוריון בתנ"ך ובארcaptionוגיה של ארץ ישראל הייתה בינהם ידידות אישית. הדבר קרוב את ראש הממשלה לעניין ייסוד האקדמיה ולמעורבותו בשלבי כינונה.¹⁷¹ אבל אליה וקוץ בה: בן-גוריוןאמין היה איש המפתח בהובלת המהלך להקמת האקדמיה, אבל בשל

169. "זיכרון דברים של האספה הכללית הפומבית לקרהת הקמת האקדמיה ללשון העברית", לשונו טז (תש"ט), עמ' 256.

170. ד' בן-גוריון, מדינת ישראל המחדשת, א, תל-אביב תשכ"ט, עמ' 349–350.

171. שפרא, התנ"ך והזהות הישראלית, עמ' 13–18. "לאஆعزيز להתווכח עם מומחה תלמיד-חכם שכמותך", כתב בן-גוריון לטורטסני בכ"ה בניסן תש"ט (24.4.1949), ג"מ, פ/2908/2.

עקרונותיו והתגדרותו העקיבה לשם הלועזי אקדמיה התעכבר קידום הנושא.¹⁷² כשהתקבל לבסוף החוק בכנסת, שהה בחופשה ממושכת, ולא הוא שחתם על החוק אלא שר החוץ משה שרת, ממלא מקום ראש הממשלה.

עוד זאת: התנהלות ועד הלשון בשני טנפים, האחד בירושלים והאחר בתל-אביב, התרורה ברייעבד כבעל משמעות לא מボולטת במללים לייסוד האקדמיה, שכן ניתקה ובידודה של ירושלים בשל ההסתהוית הצבאית ערב מלחמת העצמאות ובמהלכה והיעדר קשר רציף בין תל-אביב הקפיא למעשה את יכולתם של חברי ועד הלשון בירושלים, ובכללם חברי נשיות הוועד, לפעול פעולה כלשהי בעניין. לעומת זאת תל-אביב שימשה למעשה בירת המדינה הצערה: ממנה פעלו ובה שהו ראש הממשלה, שריה, המשרדים והמנהל הממשלתי, ועם נפגשו או התכתבו חברי לשכת ועד הלשון באופן רציף.

התפקידים אחר הגולגולים של הצעת חוק האקדמיה מלמדת כי הם משקפים, זעיר פה זעיר שם, את האירועים שפקדו את המדינה בשנותיה הראשונות במישור הפנימי והחיצוני.

פרשה מרתקת וממושכת זו של חיקת חוק המוסד העליון ללשון העברית הגיעה לסיומה. בסופה של התהליך נותרו הן הממשלה הן הוועד המכין לייסוד האקדמיה כשחצית תואותם בידם: הממשלה יצאה יודה על העליונה בכך שם החוק היה "המוסד העליון ללשון העברית" ולא השם הלועזי אקדמיה. אבל בית המשפט הישראלית הכיר בזכותם של חברי המוסד העליון לקבוע בעצם את שם המוסד שלהם, והם מימשו זאת מיד כ奢וקם והחליטו ששמו יהיה אקדמיה.

172. ד' בן-חيم, במלחמותה של לשון, ירושלים תשנ"ב, עמ' 116–121.